

Tabela 5
Wyniki użytkowości rozplodowej loch rasy polskiej białej zwisłouchy w 2006 roku

Spółka	Liczba prosiąt w 21. dniu życia (szt.)	Wiek pierwszego oproszenia (dni)	Okres międzymiotu (dni)
Bobrowniki	9,89	350	179
Dobrzyniewo	10,38	350	179
Garzyn	10,70	326	167
Głogówek	9,96	381	205
Lubiana	10,13	425	177
Kraj	10,59	358	179

a więc osiągnęły już poziom zakładany na rok 2010 dla populacji krajowej.

W ostatnich latach, w celu przyspieszenia postępu hodowlanego, importowano z Kanady bardzo cenny materiał zarodkowy. Spółki importują też nasienie knurów z krajów Unii Europejskiej. Dużych inwestycji wymagało dostosowanie pomieszczeń dla zwierząt do standardów technologicznych Unii Europejskiej. Poprawa warunków środowiskowych i dobrostanu zwierząt zaowocowała poprawieniem wskaźników rozrodu i tempa wzrostu.

Wyniki oceny użytkowości rozplodowej w dwóch najliczniejszych rasach, tj. wbp i pbz, są dobre, choć nadal konieczne jest intensywne doskonalenie tych cech, zwłaszcza w rasach matecznych. Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że w rasie wbp wyniki uzyskane w spółkach w zakresie wieku pierwszego oproszenia oraz okresu międzymiotu są lepsze od średniej krajowej lub nieznacznie niższe (Łąck i Chodeczek). Natomiast najwyższą liczbę prosiąt odsadzonych w 21. dniu (10,91 szt.) uzyskano w Garzynie. Jedynie Chodeczek i Knyszyn odnotowały wynik niższy od średniej krajowej dla tej rasy.

W rasie pbz najlepsze wyniki użytkowości rozplodowej mają lochy pochodzące z Garzyna i Dobrzyniewa (tab. 5). Maciory z tych spółek charakteryzują się wczesnym wiekiem pierwszego oproszenia, krótkim okresem międzymiotu oraz najwyższą liczbą prosiąt odsadzonych w 21. dniu. W przypadku Garzyna są to wyniki znacznie lepsze od średnich krajowych.

Wyniki oceny użytkowości tucznej i rzeźnej są w większości spółek bardzo dobre. W ostatnich latach osiągnięto duży postęp, szczególnie w zakresie poprawy mięsności. Najlepsze wyniki oceny przyżyciowej knurów i loszek rasy wbp uzyskano w OHZ Osiećcin (tab. 6). Zwierzęta z Osiećcin charakteryzują się najwyższymi

Tabela 6
Wyniki oceny przyżyciowej knurów i loszek rasy wielkiej białej polskiej w 2006 roku

Spółka	Knurowy			Loszki		
	przyrost dzienny (g)	% mięsa w tuszy	indeks (pkt.)	przyrost dzienny (g)	% mięsa w tuszy	indeks (pkt.)
Chodeczek	633	60,0	105	626	57,0	106
Garzyn	600	61,1	103	617	57,6	107
Knyszyn	623	59,5	102	541	58,0	96
Lubiana	652	58,6	104	618	57,4	106
Łąck	597	57,7	92	576	56,8	98
Osiećcin	681	59,4	111	628	57,3	107
Kraj	679	59,0	109	624	57,2	107

Tabela 7
Wyniki oceny przyżyciowej knurów i loszek rasy polskiej białej zwisłouchy w 2006 roku

Spółka	Knurowy			Loszki		
	przyrost dzienny (g)	% mięsa w tuszy	indeks (pkt.)	przyrost dzienny (g)	% mięsa w tuszy	indeks (pkt.)
Bobrowniki	652	58,3	103	576	55,7	94
Garzyn	618	59,2	100	614	55,9	101
Dobrzyniewo	618	58,9	99	583	55,4	95
Głogówek	602	58,0	94	558	57,6	98
Lubiana	670	58,4	106	638	57,9	111
Kraj	688	58,5	109	631	56,9	107

indeksami hodowlanymi oraz przyrostami dziennymi. Najwyższą mięsność mają knury pochodzące z Garzyna (61,1%) i Chodeczka (60,0%) oraz loszki z Knyszyna (58,0%) i Garzyna (57,6%).

Najlepsze wyniki oceny przyżyciowej świń rasy pbz uzyskano w OHZ Lubiana (tab. 7). Zwierzęta z Lubianej charakteryzują się najwyższymi indeksami hodowlanymi oraz przyrostami dziennymi. Najwyższą mięsność mają knury pochodzące z Garzyna (59,2%) oraz loszki z Lubiany (57,9%).

Trzoda chlewna w spółkach ANR pozostała jedynie w tych obiektach, które posiadają wieloletnią tradycję i doświadczenie w prowadzeniu tego trudnego i podlegającego dużym wahaniom rynkowym działu hodowli.

Zadania i cele hodowli owiec w spółkach ANR

Roman Niżnikowski¹, Artur Oprządek²

¹Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego,
²Agencja Nieruchomości Rolnych

Przemiany gospodarcze, jakie nastąpiły na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku, zmieniły zasady gospodarowania w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, co w konsekwencji doprowadziło do ograniczenia opłacalności chowu owiec, wymagających rozwiązań programowych zmierzających do eksponowania mięsnego kierunku użytkowania. Od 1987 roku najpierw nieznacznie, a od 1990 roku już lawinowo nastąpiło zmniejszanie się pogłowia owiec w Polsce, które osiągnęło

w 2001 roku stan 343 tys. sztuk, tj. jedynie 6,8% stanu pogłowia z 1986 roku. Od 2001 roku pogłowiu owiec praktycznie nie ulega zmianie (tab. 1).

W sektorze produkcji owczarskiej w Polsce od 1996 roku realizowany jest „Program doskonalenia pogłowia owiec do roku 2010”, określający główne kierunki dalszego doskonalenia tego gatunku zwierząt gospodarskich i preferujący produkcję jagniąt rzeźnych. W efekcie wprowadzono pojęcie ras matecznych, do których należą merynosy polskie, polskie owce nizinne, polskie owce długowłniste i polskie owce górskie, a więc większość krajowego pogłowia owiec. Równocześnie rozwija się z dużym powodzeniem hodowlę ras i linii mięsnych, nazwanych w programie rasami ojcowskimi. Rok 2002 był pierwszym, w którym liczebność ras mięsnych uznano za wystarczającą do prowadzenia racjonalnego krzyżowania towarowego w celu produkcji jagniąt rzeźnych.

Cele stawiane stadom owiec w gospodarstwach ANR

Utrzymanie pogłowia owiec i rozwój hodowli wiąże się z zasadnością hodowli ras owiec o wysokim poziomie cech użytkowości,

Tabela 1
Pogłowie owiec w latach 1996-2006

Wyszczególnienie	Rok				
	1996	2001	2004	2005	2006
Pogłowie owiec w Polsce*	552 000	343 000	310 000	317 000	301 000
Pogłowie matek w Polsce*	355 000	224 000	201 000	212 000	195 000
Stan matek ocenianych**	143 527	121 912	110 661	110 552	111 700
Stan matek w spółkach ANR	11 767	2841	3292	3176	2599

*Wg GUS na 31 grudnia (rok 2006 na 30 czerwca)
**Wg Polskiego Związku Owczarskiego

na potrzeby krajowych programów hodowlanych oraz hodowli owiec w terenie. Ponadto gospodarstwa ANR korzystają z materiału importowanego, który jest wykorzystywany do doskonalenia pogłowia masowego w programach krajowych, nadzorowanych przez Polski Związek Owczarski. W tym celu został opracowany program rozwoju owczarstwa w spółkach Agencji Nieruchomości Rolnych do roku 2015, który został zaakceptowany przez Polski Związek Owczarski i jest obecnie realizowany.

Zadaniem spółek ANR jest utrzymywanie i prowadzenie pracy hodowlanej w obu grupach ras owiec. Równocześnie będą rozwijane nowe techniki oceny wartości użytkowej, w celu doskonalenia wartości użytkowej posiadanych zwierząt. Ponadto stada owiec ANR służyć mają również jako materiał do szkoleń specjalistów oraz do prowadzenia wdrożeń i prac eksperymentalnych doskonalących techniki produkcji i poziom użytkowości zwierząt.

Owczarstwo w Agencji Nieruchomości Rolnych

Na koniec 2006 roku stan matek owczych w spółkach Agencji wynosił 2599 szt., co stanowi około 2,3% ogółu matek ocenianych w Polsce. Hodowlę i chów owiec prowadzi siedem spółek ANR: SK Dobrzyniewo, OHZ Garzyn, SKH Gładyszów, OHZ Lubiana, „Spójnia” Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze w Nochowie, HZZ Żołędnica i Gospodarstwo Rolno-Hodowlane Żydowo. Hodowane są owce rasy merynos polski, czarnogłówka, berrichonne, charolaise i suffolk, a także merynos polski przekształcony i mieszańce merynosa polskiego z rasą charolaise. Najbardziej liczną rasą jest merynos polski – 1506 matek (tab. 2).

W pięciu spółkach ANR prowadzona jest hodowla merynosa polskiego na poziomie zarodowym, natomiast w „Spójni” Nochowo znajduje się stado reprodukcyjne. W trzech spółkach utrzymywany jest przekształcony merynos polski, z udziałem rasy romanowskiej i charolaise na poziomie 25 i 50%. Ponadto w trzech spółkach utrzymywane są rasy mięsne: czarnogłówka, suffolk, charolaise i berrichonne.

Kierunki pracy hodowlanej

Uwzględniając aktualne tendencje w państwach Unii Europejskiej, hodowlę owiec w spółkach ANR ustawiono pod kątem produkcji jagniąt rzeźnych. Kierunek ten wpływa na poprawę dochodowości

z produkcji owczarskiej. Większość spółek znajduje się w rejonie intensywnej gospodarki polowej Wielkopolski i Pomorza Zachodniego.

Zarówno w stadach matecznych, jak i ojcowskich zaleca się ważenia wszystkich macioerek przed każdą stanówką, jak również przeprowadzanie oceny kondycji. Przy ocenie umięśnienia oraz cech rozrodu planowane jest stosowanie nowoczesnych technik oceny przyżyciowej (ultrasonografia, rezonans magnetyczny, laparoscopia itp.).

Podstawową rasą są owce merynosowe i ich mieszańce z rasami plennymi. Prowadzone są działania zmierzające do odbudowy pogłowia owiec merynosowych, a także poprawy ich cech mięsności. Do tych stad sprowadzono 20 tryków rasy niemiecki merynos mięsny, w celu poprawy poziomu umięśnienia merynosa polskiego oraz ograniczenia skali występowania fałdów skórnych, głównie w partii szyi, co wskazuje na przewagę u niektórych zwierząt cech użytkowości wełnistej, obecnie nie preferowanej. Zastosowane krzyżowanie merynosa polskiego z niemieckim merynosem mięsnym (do poziomu 50% udziału w genotypie) daje bardzo dobre rezultaty. W roku 2007 uzyskano pierwsze zwierzęta spełniające kryteria opracowanego programu, charakteryzujące się lepszym umięśnieniem, wyższym przyrostem dobowym oraz niższym zużyciem paszy, a także wyższym udziałem tusz zakwalifikowanych do klasy U i R w systemie EUROP, w porównaniu do nieprzekształconego merynosa polskiego. Osiągnięto również znaczącą poprawę w zakresie ograniczenia występowania fałdów skóry, co było elementem strategii hodowlanej. Pierwsze zwierzęta tej grupy zostały zaprezentowane w bieżącym roku na Regionalnych Wystawach Zwierząt Hodowlanych. W 2007 roku rozpoczęła się ocena tych zwierząt, dotycząca określenia poziomu cech rozrodu i cech macierzyńskich. Dotychczasowy przebieg prac wskazuje na dobre wyniki cech użytkowości i uzasadnia przyjęty kierunek działań.

Do spółek GR-H Żydowo i HZZ Żołędnica sprowadzono z Francji 3 tryki rasy berrichonne, 4 tryki charolaise i 1 tryka rasy suffolk, co miało na celu przeciwdziałanie narastającemu spokrewnieniu u hodowanych ras ojcowskich (mięsnych). Tryki tych ras wykorzystywane są w krzyżowaniu międzyrasowym do poprawienia umięśnienia jagniąt, co prowadzone jest głównie w grupie macioerek z udziałem w genotypie 50% rasy romanowskiej.

W regionie Polski południowej, w spółce SKH Gładyszów, utrzymywane jest stado owiec rasy czarnogłówka. Jest to jedyne gospodarstwo, w którym nie prowadzi się produkcji owczarskiej pod kątem eksportu jagniąt rzeźnych. Chów owiec rasy czarnogłówka związany jest z działalnością promującą rozwój agroturystyki i rekreacji. Pozyskane jagnięta zagospodarowywane są na rynku krajowym, w przeciwieństwie do pozostałych spółek, które produkują jagnięta rzeźne na eksport i materiał zarodowy na rynek krajowy. Ten sposób wykorzystania owiec jest dopiero rozwijany, ma jednak poważne perspektywy na przyszłość.

Spółka	Ogółem	Rasa						
		merynos polski	merynos polski przekształcony	czarnogłówka	berrichonne	charolaise	merynos polski x charolaise	suffolk
SK Dobrzyniewo	184	184	–	–	–	–	–	–
OHZ Garzyn	270	270	–	–	–	–	–	–
SKH Gładyszów	25	–	–	25	–	–	–	–
OHZ Lubiana	449	449	–	–	–	–	–	–
"Spójnia" HiNO	422	304	118	–	–	–	–	–
HZZ Żołędnica	523	228	–	–	–	155	100	40
GR-H Żydowo	726	71	312	–	268	32	43	–
Ogółem ANR	2599	1506	430	25	268	187	143	40

Tabela 2
Struktura rasowa stad oraz stan matek na 31 grudnia 2006 roku